

Lajcsi, Malcsi, Toncsi, stb.), csak változata az említett *-csa* képzőnek, s a *szárcsa*-nak is van a Székelyföldön *szárcsi* változata, hol a „hóka, hókalábú, fehérbokájú ló”-ra mondják. Eredetileg bizonyára így hívták a fehér-foltos homlokú, csillagos lovat is, mert a hóka, s ennek magashangú *hőke* változata eredetileg ezt jelentette, s csak a jelentés elhomályosodása folytán neveztek így a keselylábú, fehérfoltos lábú lovat. A *hóka* u. i. a „hold” jelentésű *hó* szó kicsinyítője, s *holdas* (*hódos*) a régi és népnyelvben az olyan állat (pl. ló) volt, melynek homlokán van a fehér folt.

Régi debreceni jegyzőkönyvekben előfordul a szár lószínnév is: *szárlábú*, *hódosfejű kanca ló* (1685). Hátulsó lába *bokába szár*, ajaka fehér (1689). Hátuljára *szárlábú ló* (1699). Ló, jobb lába gacsos, bal lába *szár*, mindkét lábával cseberbe hágó (1700). Lába *szár*, homloka az orráig *holdos* (1708), Nyr. 22:521, 32:158. A *szár* melléknévnek a régi nyelvben „sáfrányszín” jelentése is volt, s az OklSz. szerint a fenti adatokban is ezt jelentette. Pais szerint (MNy. 8:304) ez a *szár* azonos a „kopasz” jelentésű *szár*-ral. Ez a föltevés az idézett indogermán nyelvi adatok tanúsága szerint valószínű, azonban ettől teljes független az a megállapítás, hogy a *szárcsa* madárnév a „kopasz” jelentésű *szúr* származéka.⁵

A népnyelvben a madár nevének *sárca* (Somogy m.) és *sárcsa* (Fehér m., Velencei-tó) változata is van, s ez adott okot arra, hogy a vízi madár nevét a *sár* szóval is kapcsolatba hozták. Kétségtelen azonban, hogy a *szárcsa* az eredetibb alak, a *sárca* ebből keletkezett hangátvetés útján, a *sárcsa* pedig a *szárcsa* és a *sárca* keveredéséből származott. Kis s Géza az Ormányságban *sárc* alakban jegyezte föl a madár nevét. Ez nyilván elvonás a *sárca* változathból, melynek végső hangját a nyelvérzék 3. sz. birtokragnak fogta föl.

Beke Ödön.

(Deutscher Auszug) — Über die Benennungen des Blässhuhns. — In indogerm. Sprachen wurde dieser schwarzbefiederte Vogel meist nach einem weissen, kahlen Fleck auf seiner Stirn benannt. Ähnlich auch im Ung.: *szár* (veraltet) „kahl“ + *-csa* (veraltet. Deminutivsuffix.)

Cicoma

Simai Kristóf Vég tagokra szedett Szótár-ának (II. 53) „*Tzitzamatzók*: Orno, venusto” adata szerint a *cicamacáz* igének Szegeden feljegyzett jelentése már 1810-ben megvolt. Ez a körülmény nagyon erősíti Horger Antalnak *cicoma* szavunk eredetéről (NNy. XI, 105) adott magyarázatát.

Implom József.

⁵ Pais és a CzF szerint a madár „csőre tövén levő fehér folt úgy látszik a többi fekete szín között, mintha kopasz volna”. E megjegyzésből kiderül, hogy egyikük sem látott szárcsát, legfeljebb képen, azért nem tudják, hogy az a fehér folt nemcsak kopasznak látszik, hanem az is. Azonban az a folt csak az eleven madáron fehér, a megölt állaton csakhamar sötét lesz.